

Ulven i Østmarka – en dalende stjerne?

Endringer i oppfatninger av ulven fra 2013 til 2015

Ketil Skogen og Olve Krange

NINAs publikasjoner

NINA Rapport

Dette er en elektronisk serie fra 2005 som erstatter de tidligere seriene NINA Fagrapport, NINA Oppdragsmelding og NINA Project Report. Normalt er dette NINAs rapportering til oppdragsgiver etter gjennomført forsknings-, overvåkings- eller utredningsarbeid. I tillegg vil serien favne mye av instituttets øvrige rapportering, for eksempel fra seminarer og konferanser, resultater av eget forsknings- og utredningsarbeid og litteraturstudier. NINA Rapport kan også utgis på annet språk når det er hensiktsmessig.

NINA Temahefte

Som navnet angir behandler temaheftene spesielle emner. Heftene utarbeides etter behov og serien favner svært vidt; fra systematiske bestemmelsesnøkler til informasjon om viktige problemstillinger i samfunnet. NINA Temahefte gis vanligvis en populærvitenskapelig form med mer vekt på illustrasjoner enn NINA Rapport.

NINA Fakta

Faktaarkene har som mål å gjøre NINAs forskningsresultater raskt og enkelt tilgjengelig for et større publikum. De sendes til presse, ideelle organisasjoner, naturforvaltningen på ulike nivå, politikere og andre spesielt interesserte. Faktaarkene gir en kort framstilling av noen av våre viktigste forskningstema.

Annen publisering

I tillegg til rapporteringen i NINAs egne serier publiserer instituttets ansatte en stor del av sine vitenskapelige resultater i internasjonale journaler, populærfaglige bøker og tidsskrifter.

Ulven i Østmarka – en dalende stjerne?

Endringer i oppfatninger av ulven fra 2013 til 2015

Ketil Skogen
Olve Krange

Skogen, K. og O. Krange. 2015. Ulven i Østmarka – en dalende stjerne? Endringer i oppfatninger av ulven fra 2013 til 2015. NINA rapport 1209. 24 s.

Oslo, november 2015.

ISSN: 1504-3312

ISBN: 978-82-426-2839-8

RETTIGHETSHAVER

© Norsk institutt for naturforskning

Publikasjonen kan siteres fritt med kildeangivelse

TILGJENGELIGHET

Åpen

PUBLISERINGSTYPE

Digitalt dokument (pdf)

KVALITETSSIKRET AV

Erik Framstad

ANSVARLIG SIGNATUR

Erik Framstad (sign.)

OPPDRAUGSGIVER(E)/BIDRAGSYTER(E)

Miljødirektoratet

KONTAKTPERSON(ER) HOS OPPDRAGSGIVER/BIDRAGSYTER

Susanne Hanssen

NØKKEWORD

Oslo, Enebakk, Rælingen, Østmarka, ulv, holdninger

KONTAKTOPPLYSNINGER

NINA hovedkontor

Postboks 5685 Sluppen
7485 Trondheim
Telefon: 73 80 14 00

NINA Oslo

Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Telefon: 73 80 14 00

NINA Tromsø

Framsenteret
9296 Tromsø
Telefon: 77 75 04 00

NINA Lillehammer

Fakkeltgården
2624 Lillehammer
Telefon: 73 80 14 00

www.nina.no

Sammendrag

Skogen, K. og O. Krange. 2015. Ulven i Østmarka – en dalende stjerne? Endringer i oppfatninger av ulven fra 2013 til 2015 – NINA rapport 1209. 24 s.

NINA har gjennomført undersøkelser blant befolkningen på begge sider av Østmarka i 2013, 2014 og 2015. Hensikten har vært å se om folks meninger om ulven endrer seg over tid, for eksempel ettersom de får mer erfaring med å ha ulv i nabolaget. Vi trakk hver gang utvalg på 900 i bydelene Alna og Østensjø, som ligger inntil marka, og 500 fra Enebakk og søndre del av Rælingen.

Den første rapporten om hvordan naboer til marka ser på ulven, kom i 2013 og viste at det da var flere tilhengere enn motstandere av å ha ulv i marka. Oppslutningen om ulven var større i de to oslobydelene enn i Enebakk og Rælingen, men også der var det flere som likte at det var ulv i marka enn som mislikte det. I begge områder var det flere som mente at ulven beriker naturen enn som mente at den ikke gjør det, og det var flere som ønsket at ulveparet skulle få valper enn som ikke ønsket det. Oslofolk var gjennomgående mest positive. Meningene var mer polarisert i Enebakk og Rælingen enn i Alna og Østensjø. I oslobydelene utgjorde motstanderne en klar minoritet, mens det i Enebakk og Rælingen var nesten like mange motstandere som tilhengerne. Det vi så her, var en komprimert utgave av forskjellene mellom urbane og rurale områder som vi har funnet i landsdekkende undersøkelser: Flere er positive til ulv i urbane strøk, men også på bygda er det mange som ikke har noe imot den.

Fra 2013 til 2014 var det nesten ingen forandring i dette bildet. I denne perioden var det også få som hadde sett ulven. Sommeren 2015 kom det imidlertid en del angrep på sau i Enebakk, og ulv ble observert nær bebyggelse der. Dette fikk stor medieoppmerksomhet. Det ble arrangert folkemøter, og Enebakk kommune valgte å gå ut med et råd til skoler og barnehager om ikke å ta med barn ut i skogen.

Undersøkelsen som ble gjennomført i september 2015 viste tydelige endringer Enebakk og Rælingen: Betydelig færre er nå positive til ulven enn det som var tilfelle i 2013 og 2014 – selv om rundt en tredel fortsatt liker at ulven er der. Nesten halvparten mener nå at ulven bør fjernes, og omtrent like mange mener at alfahannen er et problemindivid som bør skytes. Blant hundeeiere i Enebakk er det mange som går mindre tur i marka enn før, og det er flere enn tidligere som oppgir at de helst ikke vil treffe på ulven.

I Alna og Østensjø er det nesten ingen forandringer i folks oppfatning av ulven – den er fortsatt gjennomgående positiv. Et klart flertall er glade for at det kom valper igjen i 2015, og andelen som ikke vil møte ulven har ikke økt vesentlig. Også i Oslo har en del hundeeiere endret sine vaner, men ikke så mange som på østsida. Oslofolk mener nemlig for det meste at det er hundeeierens ansvar å forhindre ulveangrep – et syn som er ikke er så dominerende øst for marka. Oslofolk legger også mer ansvar på saueiere for å hindre rovdyrtap og ulykker enn det folk i Enebakk og Rælingen gjør. I Oslo er det heller ikke så stor forståelse for sauer som hobby – i motsetning til i Enebakk og Rælingen.

Det er langt flere i Enebakk og Rælingen som synes at ulv nær bebyggelse er et problem, sammenlignet med Alna og Østensjø. På begge sider av marka er det imidlertid økt oppslutning om GPS-merking av ulvene. Dette oppfattes trolig som et konfliktforebyggende tiltak, som også oslofolk mener at det nå er behov for, selv om de er glade for å ha ulv i marka.

I Enebakk og Rælingen er det betydelig flere som er negative enn positive til kommunens utspill om barns trygghet. Selv om meningene om ulven samlet sett har beveget seg i negativ retning, er det et mindretall som synes advarselen var på sin plass. Det er også flere som mener at utspillet skaper ubegrunnet frykt, enn som mener at det ikke er tilfelle. I Oslo er dette mønsteret enda tydeligere. Der er det liten støtte for Enebakk kommunes framgangsmåte.

Det synes åpenbart at angrep på sauer og ulveobservasjoner nær bebyggelse har påvirket oppfatningene av ulven i Enebakk og Rælingen – selv om svært få har vært direkte berørt. Vi vet fra tidligere forskning at holdninger til ulv er tett koblet til andre spørsmål, ikke minst slike som har med

maktforhold mellom by og bygd å gjøre. Data fra 2013 viste en betydelig forskjell mellom østsiden og vestsiden av marka, selv om eksponeringen for ulven på det tidspunktet var lik (og nærmest null). Dette tolket vi som uttrykk for at en «bygdekultur» med røtter i primærnæringer og utnyttelse av naturressurser fortsatt er levende i Enebakk og Rælingen – på tross av tilflytting og «urbanisering» i senere år. I hvilken grad denne kulturelle konteksten har betydning for de endringene vi har sett i 2015, kan vi ikke si med sikkerhet. Vi vet ikke hva som hadde skjedd om ulven hadde begynt å angripe hunder på oslosida. Men basert på funn fra 2013, da det var forskjeller *uten* ulveangrep og ulveobservasjoner, er det grunn til å tro at det fortsatt ville være forskjeller, selv *med* slike hendelser.

Ketil Skogen, ketil.skogen@nina.no

Olve Krange, olve.krangle@nina.no

Innhold

Sammendrag	3
Innhold	5
Forord	6
1 Innledning.....	7
2 Metode og gjennomføring	10
3 Resultater	11
3.1 Endringer fra 2013 til 2015	11
3.2 Oppfatninger relatert til hendelsene i Enebakk sommeren 2015	15
3.2.1 Ulv	15
3.2.2 Sau	17
3.2.3 Hunder	18
3.2.4 Enebakk kommune og informasjon om ulv	19
4 Hovedfunn og videre planer.....	22
5 Referanser	24

Forord

I 2013 ble det for første gang dokumentert at et ulvepar hadde etablert seg i Østmarka, og at paret fikk valper. Dette ga oss en god anledning til å studere hvordan folk i urbane strøk reagerer på å få ulven som nabo, og til å sammenligne reaksjoner i storbyen Oslo med Enebakk og Rælingen, som fortsatt har et visst «bygdepreg». Vi følger nå utviklingen over tid, for å se om holdningene endrer seg. Sommeren 2015 drepte ulven rundt 50 sauer i Enebakk, og den ble observert nær bebyggelse flere ganger. Denne rapporten bygger på data samlet inn få uker etter disse hendelsene. Vi sammenligner folks meninger om ulven med det vi så i 2013 og 2014, og har også stilt spørsmål direkte relatert til hendelsene sommeren 2015.

Datainnsamlingen i 2015 er finansiert av Miljødirektoratet.

17.11.2015

Ketil Skogen

Olve Krange

1 Innledning

Da et ulvepar etablerte seg i Østmarka – skogområdet mellom Oslo og Øyeren – vinteren 2013, fikk dette umiddelbart mye medieoppmerksomhet. For første gang på svært lenge var det ulv så nær hovedstaden. Det rørte også ved en sentral dimensjon ved konfliktene som utspiller seg rundt ulven, nemlig spenningen mellom by og bygd. Slik vi har vist gjennom vår forskning siden 1999, er dette bare én av flere dimensjoner, men den er svært viktig for hvordan folk forstår disse konfliktene (Skogen, Krangle & Figari 2013). Det er mange som mener at ulvekonfliktene først og fremst handler om motsetninger mellom by og bygd. Dette synet har en fremtredende plass i debatten, og det er ganske riktig slik at en større andel av befolkningen er positive til ulven i urbane strøk enn i distriktene (Tangeland, Skogen & Krangle 2010).

Blant bygdefolk som er skeptiske til ulv, er det en vanlig oppfatning at om bare ulven kunne etablere seg nær store byer – og særlig Oslo – så ville byfolks positive syn endre seg ettersom de fikk mer erfaring med dyret (se for eksempel Skogen, Mauz & Krangle 2008). Men det er ingen entydig sammenheng mellom det å bo nær ulven og en negativ oppfatning av ulv. Tidligere studier har vist at det ikke er rent få i ulveområdene som er positive. Og det finnes absolutt byfolk som har et negativt syn (Skogen 2001, Figari & Skogen 2010, Tangeland, Skogen & Krangle 2010; Skogen, Krangle & Figari 2013).

Da ulven dukket opp i Østmarka, fikk vi mulighet til å undersøke nærmere hva den delen av Oslos befolkning som bor nær de nye ulveområdene mener om å ha ulv i nærheten. Siden Østmarka også grenser opp til boligområder i Enebakk og Rælingen, kunne vi også se på hvordan den urban-rurale dimensjonen gjør seg gjeldende i østmarkaulvens nærområder. Enebakk og Rælingen er kommuner der mange bor «på landet», i områder med landbruk og innslag av rural økonomi, selv om en stor andel av befolkningen i begge kommuner pendler til Oslo eller Lillestrøm. Ved å gjennomføre datainnsamling også der, kan vi se om befolkningen i disse områdene forholder seg annerledes til ulven enn oslofolk gjør.

Vi har gjennomført undersøkelser blant folk på begge sider av Østmarka i 2013, 2014 og 2015. Hensikten har vært å se om folks meninger om ulven endrer seg over tid, for eksempel ettersom folk får mer erfaring med å ha ulv i nabolaget. Vi trakk hver gang utvalg på 900 i bydelene Alna og Østensjø, som ligger inntil marka, og 500 fra Enebakk og søndre del av Rælingen.

Den første rapporten om hvordan naboer til marka ser på ulven, kom i 2013 (Skogen & Krangle 2013). Den var basert på data samlet inn samme vår, altså før den første ynglingen var sikkert dokumentert. Blant folk som bor rundt Østmarka, var det da flere tilhengere enn motstandere av å ha ulv i marka. Oppslutningen om ulven var større i de to oslobydelene enn i Enebakk og Rælingen: I osloutvalget var det 60 prosent som likte å ha ulven der, 17 prosent var nøytrale og 21 prosent likte det ikke. I Enebakk/Rælingen var det 45 prosent som likte at ulven var tilbake, 15 prosent var nøytrale og 40 prosent var misfornøyd med ulvesituasjonen. I begge områder var det flere som mente at ulven beriker naturen enn som mente at den ikke gjør det, og det var flere som ønsket at ulveparet skulle få valper enn som ikke ønsket det. Også her var oslofolk gjennomgående mest positive.

Meningene var mer polarisert i Enebakk og Rælingen enn i Alna og Østensjø. I oslobydelene utgjorde motstanderne en klar minoritet, mens det i Enebakk og Rælingen var nesten like mange som var motstandere og tilhengerne. Det vi så her, var en komprimert utgave av forskjellene mellom urbane og rurale områder som vi har funnet i landsdekkende undersøkelser (Tangeland, Skogen & Krangle 2010). Flere er positive til ulv i urbane strøk, men også på bygda er det mange som ikke har noe imot den.

Selv om det var sterk støtte for å ha ulv i Østmarka, var det i 2013 mange som helst ikke ville treffe på ulven (37 prosent i Enebakk/Rælingen og 32 prosent i osloutvalget). Det prinsipielle synet at ulven hører hjemme i marka, førte ikke nødvendigvis til at folk også ønsket å møte den.

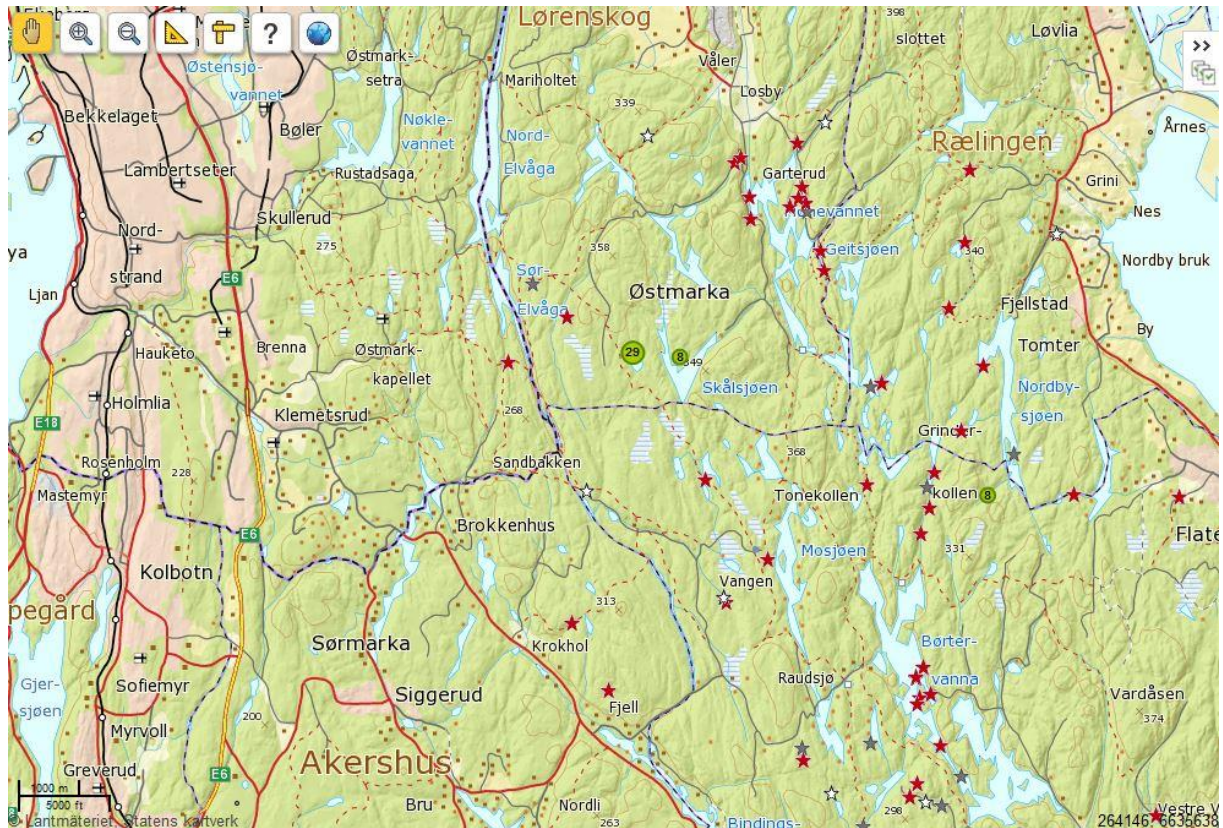
Ved datainnsamlingen våren 2014 var det kjent at ulvene fikk valper året før, men det hadde vært svært få møter mellom mennesker og ulv. Selv dedikerte naturfotografer hadde stort sett mislykket i å få se ulven, og det var mest viltkameraer som hadde fått kontakt med den. Dette fikk vi et godt innblikk i gjennom NRK-dokumentaren «Ulvener kommer» som ble sendt i februar 2015. Det var derfor ikke å forvente at konkrete erfaringer skulle ha påvirket folks oppfatning av å ha ulv i Østmarka. Som vi skal se senere i denne rapporten – der vi sammenligner tall fra 2015 med både 2014 og 2013 – var det da også svært små endringer fra 2013 til 2014. Ettersom endringene var minimale, har vi ikke laget noen egen rapport om utviklingen fra 2013 til 2014. Vi har i stedet valgt å bruke data fra de to første innsamlingstidspunktene til noe grundigere analyser, blant annet av sammenhengen mellom oppfatninger av ulven og andre faktorer, slik som aktivitetsnivå innen ulike former for friluftsliv i marka. En rapport om disse analysene er nær ferdigstilling (november 2015).

Sommeren 2015 skjedde det imidlertid ting som gjorde det meget aktuelt å gjennomføre en tredje datainnsamling snarest. Det var da flere angrep på husdyr i Enebakk, både sauer og geiter, og ca. 50 dyr ble drept – delvis innenfor rovviltavvisende gjerde. Det skal også ha vært flere konfrontasjoner mellom ulv og hund – noe som kan virke sannsynlig på bakgrunn av senere hendelser som førte til at alfa-tispa ble skutt i nødverge. Ulv ble dessuten observert ved golfbanen på Losby, og andre steder nær bebyggelse. Ulven, som hadde vært bortimot usynlig i to år, gjorde nå plutselig svært mye av seg – i hvert fall på østsiden av marka. Samtidig ble det dokumentert at det hadde vært yngling igjen våren 2015. Det ble derfor avholdt to møter med bla. Fylkesmannen, ett åpent og ett for grunneiere, og temperaturen i debatten skal ha vært høy (slik vi er vant til fra de fleste steder der ulv etablerer seg). Enebakk kommune gikk så ut med en advarsel til barnehager og kommuner, og frarådet turer i skogen inntil ulvesituasjonen var «avklart». Dette igjen førte til voldsomme reaksjoner fra mange som mente at det var ubegrunnet og egnet til å skape frykt. Det kokte på sosiale medier og i nettavisenes kommentarfelt. Det var med andre ord all grunn til å undersøke om ulvens nye og svært håndgripelige nærvær førte til endringer i folks oppfatninger. Vi gjennomførte derfor en ny datainnsamling i september.

Angrep på husdyr har funnet sted på østsiden av marka, ikke langt fra bebyggelse i Enebakk. Det er også fra østsida en har flest rapporter og dokumentasjon fra viltkameraer. Det samme gjelder rapporterte konfrontasjoner med hunder. Som vi ser av figur 1, samsvarer dette godt med DNA-dokumentasjon av ulvens leveområde. Vi ser imidlertid også at flere DNA-prøver er hentet ganske langt vest. Som kjent er reviret i Østmarka det minste som er registrert i Skandinavia, og det er små avstander i marka. Svært mange mennesker som bruker marka fra oslosida beveger seg minst så langt inn som til Mariholtet, Elvåga og Sandbakken (se figur 1). Det betyr at også de er nær ulven, selv om det ikke har vært hendelser av samme type som i Enebakk der friluftsfolk fra Oslo vanligvis ferdes.

Det kan også nevnes at nedtapping av Nøkle vann høsten 2015 pga. utbedring av demningen ved Rustadsaga, har skapt bekymring for beverne som holder til der. Tørrlegging av beverhyttenes innganger (som normalt er under vann) vil gjøre beverne sårbare for ulveangrep, så Oslo kommune prøver å hjelpe beverne med å forlenge inngangene ned til vannet. Nøkle vann ligger kloss inntil boligområdene på Bøler og Skullerud (se figur 1), i et område som er ekstremt mye brukt til friluftsliv.

At det er de samme ulvene folk fra begge sider av marka forholder seg til, er imidlertid et viktig moment når vi skal undersøke om det er forskjeller i deres meninger om ulven.

Figur 1: DNA fra ekskrementer 2013-2015. Røde stjerner er fungerende DNA-prøver, grå og hvite indikerer at prøvene ikke ga sikre svar eller ikke er ferdig analysert. Sirkler med tall indikerer flere prøver fra et lite område. Kilde: Rovbase

2 Metode og gjennomføring

Tallene i denne rapporten kommer fra tre datainnsamlinger (2013, 2014 og 2015), hvorav den siste fokuserte dels på de konkrete hendelsene dette året, og dels samme temaer som de to foregående – for å kunne fange opp endring. Et annet viktig formål har vært å sammenligne befolkningen som bor øst og vest for Østmarka.

Det ble hvert år trukket utvalg på 1400 respondenter, som utgjør et representativt befolkningsutvalg. 900 har blitt trukket fra bydelene Alna og Østensjø i Oslo, og 500 fra Enebakk og den sørlige delen av Rælingen (to postnummer nærmest Østmarka). Dette er ikke en panelstudie, som ville hatt samme utvalg ved hver måling. En god studie med et fast panel kunne gitt et enda sikrere bilde av endring, men hadde erfaringsmessig resultert i sterkt synkende svarprosent fra år til år. Tre tilfeldige, representative utvalg skal uansett gi et pålitelig bilde av utviklingen.

Dataene ble samlet inn gjennom telefonintervjuer, som ble gjennomført av datainnsamlingsfirmaet Norstat. Telefonnummer ble trukket tilfeldig basert på postnummer. For å få en riktigst mulig fordeling ble det ved hver datainnsamling satt opp kvoter for kjønn og alder som svarer til den faktiske kjønns- og aldersfordelingen i områdene. Unge fra Enebakk/Rælingen er likevel litt underrepresentert. Undersøkelsens tema gjør det sannsynlig at folk med interesse for natur og friluftsliv er mer tilbøyelig til å svare enn andre, slik at disse kan være noe overrepresentert i materialet.

3 Resultater

3.1 Endringer fra 2013 til 2015

TABELL 1.

LIKER ELLER MISLIKER AT ULV FINNES I ØSTMARKA (PROSENT)

	Alna og Østensjø			Enebakk og Rælingen		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
MISLIKER STERKT	13,9	13,8	12,8	30,2	27,4	41,4
MISLIKER	9,6	10,6	11,0	10,2	11,4	10,2
NØYTRAL	16,7	20,2	19,7	14,4	16,4	14,4
LIKER	19,1	18,6	21,4	11,6	15,6	13,6
LIKER GODT	40,8	36,9	35,1	33,6	29,2	20,4
N	900	900	900	500	500	500
AØ: $\chi^2 = 0,51$ ER: $\chi^2 = 0,00$						

Som vi ser av tabell 1, har befolkningen i Oslo-bydelene Alna og Østensjø beholdt en overveiende positiv oppfatning av ulven i Østmarka. Andelen som «liker godt» at ulven er der, falt riktig nok noe fra 2013 til 2014, mens den nøytrale gruppa økte. Samlet sett er endringene i Oslo ikke signifikante, og det er ingen endringer fra 2014 til 2015. Vi kan altså ikke se noen effekt av hendelsene i Enebakk sommeren 2015, og det var i 2015 fortsatt ca. 57 % som i større eller mindre grad liker at ulven er i marka, og «liker godt» er fortsatt den største gruppa. Ca. 24 % misliker det, og ca. 20 % er nøytrale.

I Enebakk og Rælingen er dette annerledes. Der var oppfatningene stabile fra 2013 til 2014, og det var da omtrent like mange som var positive til ulven som negative. Den nøytrale gruppa holdt seg også stabil. Fra 2014 til 2015 skjer det imidlertid en markert endring. Andelen som liker at ulven er i Østmarka synker ganske mye, og andelen som misliker det øker tilsvarende. Mest sannsynlig beveger mange seg ett hakk nedover på skalaen, men det er også mulig at noen har beveget seg direkte fra en av «liker»-kategoriene til «misliker». Det er nå ca. 52 % som misliker at ulven er i marka, mens 24 % liker det. Ca. 14 % er nøytrale.

Det synes opplagt at hendelsene sommeren 2015 har hatt en effekt i Enebakk og Rælingen: Angrep på sau, ulveobservasjoner nær bebyggelse, samt turbulente folkemøter og advarsler fra kommunen om barns sikkerhet. Dette ser vi nærmere på senere i rapporten.

TABELL 2.
ULVEN I ØSTMARKA BØR FJERNES (PROSENT)

	Alna og Østensjø			Enebakk og Rælingen		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
HELT UENIG	56,2	55,0	57,7	45,6	41,4	33,2
GANSKE UENIG	17,4	17,2	14,0	13,0	12,8	8,2
VERKEN ENIG ELLER UENIG	9,7	11,2	6,7	9,0	10,6	9,8
GANSKE ENIG	4,3	5,7	4,3	6,0	7,2	7,0
HELT ENIG	10,8	9,6	16,3	24,8	26,8	41,2
VET IKKE	1,6	1,3	1,0	1,6	0,2	0,6
N	900	900	900	500	500	500
AØ: $\chi^2 = 0,00$ ER: $\chi^2 = 0,00$						

Om vi stiller spørsmålet på en litt annen måte, ser vi et lignende bilde. Her er det imidlertid også en signifikant endring i Oslo-bydelene, ved at gruppa som er «helt enig» i at ulven bør fjernes vokser fra 2014 til 2015, og den nøytrale gruppa minsker. Andelen som er mer eller mindre uenig i at ulven bør fjernes, holder seg imidlertid stabil, på over 70 %. Gruppa som er enig, vokser fra ca. 11 % til ca. 17 %. Det kan sies å være en *svak* tendens til polarisering i Oslo når det gjelder dette temaet, ettersom den negative gruppa vokser noe på bekostning av de nøytrale.

Igjen ser vi en ganske annen situasjon i Enebakk og Rælingen, både på den måten at andelen som er enig i at ulven bør fjernes er høyere enn i Alna og Østensjø, men også ved at endringen fra 2014 til 2015 er mye større. Mens det i 2014 var 34 % som var mer eller mindre enige i at «ulven ikke hadde noe i Østmarka å gjøre», var det i 2015 ca. 48 % som mente at ulven burde fjernes. Gruppa som er uenig minsker fra ca. 54 % til ca. 41 %. Den nøytrale gruppa holder seg stabil rundt 10 %.

Igjen må vi anta at det er den siste sommerens hendelser som gir utslag, og her ser da vi også at noen flere av de som er negative til ulven i Oslo, går inn for mer drastiske tiltak.

På østsida ser vi imidlertid at det er betydelig færre som er enige i at ulven bør fjernes (41 %), enn som misliker at det er ulv i marka (52 %, se tabell 1). Det må bety at en del kan godta at det er ulv der, selv om de ikke liker det.

Her må vi imidlertid komme med en viktig tilleggsopplysning: I 2013 og 2014 spurte vi ikke om ulven burde fjernes, men ba folk ta stilling til utsagnet «Ulven har ingen ting i Østmarka å gjøre». Man kan si at disse utsagnene er så forskjellige at de ikke burde presenteres i samme tabell. Når vi likevel velger å gjøre det, er det fordi denne endringen i formulering eventuelt må ha gjort at forandringene framstår som mindre enn de er, ikke større. Terskelen for å mene at ulven ikke har noe i marka å gjøre (2013 og 2014) er trolig lavere enn for å støtte det mer drastiske tiltaket å fjerne ulven (2015). Om vi hadde spurt om ulven burde fjernes også i 2013 og 2014, er det rimelig å anta at det i hvert fall ikke hadde vært en høyere andel som mente dette, enn som faktisk mente at ulven ikke hadde noe i marka å gjøre.

TABELL 3.
VIL HELST IKKE TREFFE PÅ ULVEN (PROSENT)

	Alna og Østensjø			Enebakk og Rælingen		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
HELT UENIG	17,9	17,8	17,4	23,0	23,4	15,2
GANSKE UENIG	12,3	11,6	11,7	10,6	8,8	9,0
VERKEN ENIG ELLER UENIG	21,8	17,4	13,8	17,2	14,6	14,0
GANSKE ENIG	14,9	16,5	17,1	9,0	10,2	9,0
HELT ENIG	32,0	36,4	38,9	37,4	42,8	52,0
VET IKKE	1,1	0,3	1,1	2,2	0,2	0,8
N	900	900	900	500	500	500
AØ: $\chi^2 = 0,00$						
ER: $\chi^2 = 0,00$						

Andelen som helst ikke vil treffe på ulven, har alltid vært høyere enn andelen som misliker at den er i Østmarka – både i Oslo-bydelene og i Enebakk og Rælingen. Som vi skrev i NINA-rapport 979 (Skogen & Krange 2013), er dette ikke overraskende. Det er fullt mulig å mene at ulven hører til i Østmarka, og at den til og med beriker naturen der (slik 63 % av beboerne i Alna og Østensjø mente i 2013, se Skogen & Krange 2013), uten at man ønsker å støte på et stort rovdyr. I Oslo ser vi at fordelingen mellom kategoriene holder seg nokså uendret fra 2013 til 2015. Det er en liten økning for hvert år i andelen som ikke vil treffe på ulven; nok til at forskjellene er signifikante, men spranget mellom 2014 og 2015 er ikke større enn det mellom 2013 og 2014. Sommerens hendelser har altså ikke påvirket lysten til å møte ulven vesentlig. De som er mer eller mindre enige i utsagnet om at de ikke ønsker å møte ulven, utgjorde ca. 56 % i 2015 mot ca. 53 % i 2014. Det er den nøytrale gruppa som minker, de som er helt uenige utgjør ca. 29 % alle år.

I Enebakk og Rælingen ser vi imidlertid en markert endring fra 2014 til 2015 (også der var det dessuten en mindre økning i andelen som ikke vil møte ulven fra 2013 til 2014). Det er flere som ikke vil møte ulven, og det er færre som er uenige i dette. Mer eller mindre enig i utsagn om å ikke møte ulv øker fra ca. 53 % i 2014 (da det var akkurat like stor andel som svarte det samme i Oslo) til 61 % i 2015. Forskjellen mellom øst og vest er klart størst for de gruppene som ikke vil møte ulven, særlig fordi gruppa som er «helt enig» har vokst markert i øst, på bekostning av de som er «ganske enig». Forskjellen mellom Oslo og Enebakk/Rælingen er fortsatt mindre om vi sammenligner gruppene som er helt eller ganske *uenige* i utsagnet, samt de nøytrale. I Enebakk og Rælingen synker andelen som er *helt* uenige i utsagnet fra ca. 23 % i 2014 – da den var *høyere* enn i Oslo – til ca. 15 % i 2015. I Oslo har dette hele tida ligget på drøyt 17 %.

TABELL 4.**ULVEN I ØSTMARKA BURDE UTSTYRES MED GPS-HALSBÅND SÅNN AT VI TIL EN HVER TID KAN VITE HVOR DEN ER (PROSENT)**

	Alna og Østensjø			Enebakk og Rælingen		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
HELT UENIG	29,2	33,4	27,0	33,4	33,2	27,2
GANSKE UENIG	16,9	19,2	13,0	14,6	15,4	9,2
VERKEN ENIG ELLER UENIG	21,4	18,1	17,0	14,4	15,6	12,6
GANSKE ENIG	16,0	11,2	18,1	10,2	12,2	15,4
HELT ENIG	13,1	15,6	21,2	23,6	21,2	33,0
VET IKKE	3,3	2,4	3,7	3,8	3,4	2,6
N	900	900	900	500	500	500
AØ: $\chi^2 = 0,00$ ER: $\chi^2 = 0,00$						

Å utstyre en eller flere av ulvene i Østmarka med GPS-halsbånd kan oppfattes som et konfliktforebyggende tiltak, selv om vi ikke antydte overfor respondentene hvordan informasjon fra GPS-merking evt. kunne utnyttes. Det er rimelig å anta at mange vil mene at det å kjenne til hvor ulven er, kan gjøre det enklere å unngå angrep på husdyr og hunder. Hvorvidt dette virkelig er tilfelle, er ikke tema her.

Det viser seg at oppslutningen om slik merking har økt, både i Oslo-bydelene og i Enebakk og Rælingen. Interessant nok ser vi den mest markerte endringen kommer fra 2014 til 2015 på begge sider av marka. I Oslo var det ca. 27 % som var mer eller mindre enig i at ulvene burde merkes i 2014, mens det var ca. 39 % i 2015. Det var ca. 53 % som var mer eller mindre *uenig* i 2014, men 40 % i 2015. I Enebakk og Rælingen var ca. 34 % mer eller mindre enige i utsagnet i 2014. I 2015 hadde dette økt til ca. 48 %. I 2014 var ca. 48 % mer eller mindre *uenige*, men bare ca. 36 % i 2015.

Det er vesentlig flere som mener at merking er fornuftig i Enebakk og Rælingen sammenlignet med Oslo-bydelene. Tiltaket har imidlertid stor oppslutning også på Oslo-sida, og oppslutningen har økt også der. Samtidig har andelen som er negative til tiltaket blitt mindre på begge sider av marka, og det er veldig liten forskjell mellom Oslo og Enebakk/Rælingen.

Vi må anta at hendelsene på østsida av marka sommeren 2015 har ført til at også en del flere Oslo-folk ser behovet for konfliktreduserende tiltak, selv om deres syn på ulvens nærvær i marka er uendret.

TABELL 5.**HAR DITT SYN PÅ ULVEN I ØSTMARKA ENDRET SEG SIDEN DEN FØRST ETABLERTE SEG? (PROSENT)**

	Alna og Østensjø	Enebakk og Rælingen
NEI, SAMME OPPFATNING	73,9	54,2
JA, MER POSITIV	11,3	5,6
JA, MER NEGATIV	14,8	40,2
N	900	500
$\chi^2 = 0,00$		

I 2015 spurte vi om folk selv mente de hadde endret sitt syn på ulven siden den først etablerte seg i Østmarka. Det er vesentlig flere som har endret oppfatning i Enebakk og Rælingen sammenlignet med oslobydelene. Ca. 74 % har beholdt sitt syn på ulven i Oslo, men bare ca. 54 % på østsida av marka. Av de som har endret oppfatning, er det flest som har blitt mer negative. Men det er store forskjeller mellom Oslo og Enebakk/Rælingen: Mens ca. 14 % har blitt mer negative i Oslo, er dette ca. 40 % på den andre siden av marka. Ca. 11 % har blitt mer positive i Oslo, og oppunder 7 % i Enebakk/Rælingen.

TABELL 6.

I SOMMER HAR DET VÆRT FLERE ANGREP PÅ SAU I ENEBAKK, OG ULVEN HAR BLITT OBSERVET FLERE STEDER, BLANT ANNET PÅ GOLFBANEN PÅ LOSBY. DU HAR TIDLIGERE SVART AT DITT SYN PÅ ULVEN HAR ENDRET SEG. HAR DET SAMMENHENG MED SLIKE HENDELSER? (PROSENT)

	Alna og Østensjø	Enebakk og Rælingen
JA	60,9	72,5
NEI	39,1	27,5
N	235	229
$X^2 = 0,01$		

Av de som oppga at de hadde forandret syn på ulven, sa over 72 % i Enebakk/Rælingen at dette kom av hendelsene sommeren 2015. Også ca. 61 % av de som hadde endret syn i Alna/Østensjø, oppga dette som årsak.

3.2 Oppfatninger relatert til hendelsene i Enebakk sommeren 2015

3.2.1 Ulv

TABELL 7.

ULVEN SOM ANGREP SAUENE I ENEBAKK ER ET PROBLEMINDIVID OG BØR SKYTES (PROSENT)

	Alna og Østensjø	Enebakk og Rælingen
HELT UENIG	39,4	29,6
GANSKE UENIG	14,8	6,8
VERKEN ENIG ELLER UENIG	16,0	8,8
GANSKE ENIG	7,6	8,6
HELT ENIG	18,4	43,2
VET IKKE	3,8	3,0
N	900	500
$X^2 = 0,00$		

Vi ser en betydelig forskjell mellom Alna/Østensjø og Enebakk/Rælingen når det gjelder synet på alfahannen «Fenris» i Østmarka som «problemindivid». 52 % av de spurte i Enebakk/Rælingen er mer eller mindre enig i at han bør skytes, mens dette gjelder 26 % i Alna/Østensjø. Ca. 54 % av de spurte i Alna/Østensjø er mer eller mindre *uenige* i dette, og det samme gjelder 36 % i Enebakk/Rælingen.

Det er tross alt en god del som bor i Oslo-bydelene som vil ha «Fenris» fjernet siden de oppfatter den som et problemindivid. Vi må anta at det er flere som mener at ulv i Østmarka er greit, men ikke individer som volder skade slik alfahannen nå har gjort.

TABELL 8.
SITUASJONEN MED ULV NÆR BOLIGOMRÅDER ER UAKSEPTABEL (PROSENT)

	Alna og Østensjø	Enebakk og Rælingen
HELT UENIG	21,3	15,0
GANSKE UENIG	18,6	9,0
VERKEN ENIG ELLER UENIG	16,2	11,0
GANSKE ENIG	16,7	10,6
HELT ENIG	25,2	52,6
VET IKKE	2,0	1,8
N	900	500
$\chi^2 = 0,00$		

I Oslo-bydelene er ca. 42 % enige i at det ikke er akseptabelt å ha ulv nær boligområder, mens dette gjelder ca. 63 % på den andre siden av marka. I Alna/Østensjø er ca. 40 % mer eller mindre *uenige* i påstanden, mens det samme er tilfelle for 24 % i Enebakk/Rælingen. Selv om det er mange som ikke liker tanken på ulv nær boligområder også i Oslo, er forskjellen til Enebakk/Rælingen betydelig.

TABELL 9.
JEG ER GLAD FOR AT ULVENE HAR FÅTT VALPER IGJEN I 2015 (PROSENT)

	Alna og Østensjø	Enebakk og Rælingen
HELT UENIG	13,8	43,0
GANSKE UENIG	6,4	8,0
VERKEN ENIG ELLER UENIG	15,2	13,8
GANSKE ENIG	19,8	10,2
HELT ENIG	43,6	23,8
VET IKKE	1,2	1,2
N	900	500
$\chi^2 = 0,00$		

Når det gjelder synet på ulvenes familieførøkelse i 2015, er det ganske drastiske forskjeller mellom østsida og vestsida av marka. Mens under 14 % kategorisk benekter at de er glade for dette i Alna og Østensjø, gjelder dette 43 % i Enebakk og Rælingen. I Oslo-bydelene gir over 63 % uttrykk for en mer eller mindre positiv opplevelse av at det kom nye valper, mens dette bare gjelder 34 % i Enebakk og Rælingen. 34 % er jo også en betydelig minoritet, men bare litt over halvparten så stor andel som i Oslo.

3.2.2 Sau

Sommeren 2015 ble angrep på husdyr for første gang et viktig tema når det gjelder ulvene i Østmarka. Vi stilte derfor noen spørsmål om husdyrhold, med fokus på sau.

TABELL 10. ALLE SOM HAR SAU, MÅ TA JOBBEN MED Å PASSE PÅ AT DE IKKE UTSETTES FOR ULYKKER ELLER ROVDYRANGREP (PROSENT)

	Alna og Østensjø	Enebakk og Rælingen
HELT UENIG	6,9	16,4
GANSKE UENIG	8,1	9,4
VERKEN ENIG ELLER UENIG	15,3	15,0
GANSKE ENIG	27,4	20,0
HELT ENIG	41,0	36,8
VET IKKE	1,2	2,4
N	900	500
$\chi^2 = 0,00$		

I dette utsagnet (tabell 10) valgte vi å ta med ulykker i tillegg til rovdyrangrep, fordi dette ofte er et tema i diskusjoner om norsk rovviltforvaltning og utmarksbeite: Det framholdes ofte at rovdyrangrep bare er en av flere farer frittgående sau uten tilsyn utsettes for. Dette er vanligvis posisjonen til de som er positive til rovdyr og kritiske til den norske varianten av utmarksbeite. Ved å inkludere ulykker ville vi sette saken litt på spissen for respondentene.

Vi ser at forskjellene mellom Alna/Østensjø og Enebakk/Rælingen er tydelige. 68 % i Alna/Østensjø er mer eller mindre enige i at folk som har sau må sørge for at de verken utsettes for rovdyrangrep eller ulykker. I Enebakk/Rælingen gjelder det 56 % - også en stor andel, men mindre enn i Oslo. Ca. 15 % er mer eller mindre *uenige* på oslosida, mot ca. 26 % på den andre sida av marka. Oslofolk legger altså gjennomgående et større ansvar på saueeierne enn folk på østsida av marka gjør.

TABELL 11. FOLK BØR KUNNE HA NOEN SAUER SOM HOBBY, UTEN Å MÅTTE BEKYMRE SEG FOR ULVEANGREP (PROSENT)

	Alna og Østensjø	Enebakk og Rælingen
HELT UENIG	18,0	10,8
GANSKE UENIG	18,6	9,6
VERKEN ENIG ELLER UENIG	20,9	14,0
GANSKE ENIG	14,9	13,4
HELT ENIG	23,8	50,0
VET IKKE	3,9	2,2
N	900	500
$\chi^2 = 0,00$		

I en del medieoppslag er det framhevet at flere av husdyrene som er drept i Enebakk ikke tilhørte bønder, mens andre tilhørte bønder som ikke har sauehold som noen viktig del av driften. Dette har også vært et tema på sosiale medier i tida etter angrepene. Vi spurte derfor om folks syn på sauer som hobby, holdt opp mot risiko for ulveangrep. Igjen ser vi en betydelig forskjell mellom

oslobydelene og Enebakk/Rælingen. Mens ca. 24 % i Oslo er *helt enig* i at folk bør kunne ha sauer som hobby uten å bekymre seg for ulveangrep, er dette 50 % på den andre siden av Østmarka. Nesten 37 % er mer eller mindre *uenige* i dette i Alna/Østensjø, mot ca. 20 % i Enebakk/Rælingen. Det er altså en klart mindre andel av befolkningen i Oslo som ser det som en slags rettighet å kunne ha sau, sammenlignet med Enebakk/Rælingen.

3.2.3 Hunder

Dessverre var det ingen spørsmål om hunder og hundehold i 2013 og 2014. I 2015 hadde vi med flere spørsmål om dette, både noen generelle og noen som var mer spesifikt innrettet mot hendelser dette året.

TABELL 12.

DET ER HUNDEEIERENS EGET ANSVAR Å SØRGE FOR AT HUNDEN IKKE BLIR ANGREPET AV ULV (PROSENT)

	Alna og Østensjø	Enebakk og Rælingen
HELT UENIG	5,7	19,4
GANSKE UENIG	5,8	8,8
VERKEN ENIG ELLER UENIG	11,2	10,6
GANSKE ENIG	24,4	19,0
HELT ENIG	50,6	41,0
VET IKKE	2,3	1,2
N	900	500
$\chi^2 = 0,00$		

Når det gjelder synet på hundeiers ansvar for å hindre ulveangrep, ser vi at det nok en gang er forskjeller mellom Oslo-bydelene og Enebakk/Rælingen. Ca. 75 % er mer eller mindre enige i dette på Oslo-sida, mens tilsvarende andel i Enebakk/Rælingen er 60 % - som jo også er et tydelig flertall. Ca. 11 % er mer eller mindre *uenige* i Oslo, mot ca. 28 % i Enebakk/Rælingen.

TABELL 13.

ULVER ER IKKE FARLIGE FOR HUNDER SOM HOLDER SEG NÆR EIEREN (PROSENT)

	Alna og Østensjø	Enebakk og Rælingen
HELT UENIG	8,3	30,4
GANSKE UENIG	8,1	13,4
VERKEN ENIG ELLER UENIG	18,4	13,8
GANSKE ENIG	22,9	12,4
HELT ENIG	24,2	18,9
VET IKKE	18,0	11,4
N	900	500
$\chi^2 = 0,00$		

Synet på om ulven utgjør en fare for hunder som holder seg nær eieren, er også ulikt i de to studieområdene. I Alna/Østensjø er ca. 47 % mer eller mindre enige i utsagnet om at ulven ikke er farlig om hunden er i nærheten av eieren, mot noe over 31 % i Enebakk/Rælingen. På oslosida

er ca. 16 % mer eller mindre *uenige* i dette, mens det gjelder ca. 44 % på den andre siden av marka.

TABELL 14.

HAR ULVENE PÅVIRKET DITT HUNDEHOLD PÅ NOEN MÅTE? HVILKEN PÅSTAND PASSER BEST MED DIN SITUASJON? (PROSENT)

	Alna og Østensjø	Enebakk og Rælingen
DET HAR IKKE PÅVIRKET MITT HUNDEHOLD, FORDI JEG ALDRI HAR BRUKT MARKA NOE SÆRLIG SAMMEN MED HUNDEN	7,5	9,4
DET HAR IKKE PÅVIRKET MITT HUNDEHOLD OG JEG HAR MED HUNDEN I MARKA PÅ SAME MÅTE SOM FØR	54,5	26,9
JEG GÅR LIKE MYE TUR I MARKA MED HUNDEN SOM FØR, MEN JEG PASSER BEDRE PÅ DEN	36,6	34,4
JEG GÅR MINDRE TUR I MARKA MED HUNDEN NÅ	1,5	29,7
N	134	192
$X^2 = 0,00$		

Vi spurte de som hadde hund om ulvens nærvær i marka hadde påvirket hundeholdet på noen måte. Spørsmålet ble stilt generelt, og ikke knyttet til hendelser det siste året. Svarene fanger derfor opp hundeieres respons på ulven gjennom hele den tida den har vært i Østmarka. Vi ser da at langt flere i Oslo enn i Enebakk/Rælingen oppgir at ulven ikke har påvirket deres bruk av marka sammen med hunden: Drøyt 54 % mot rett under 35 %. Tilsvarende er det nesten 30 % i Enebakk/Rælingen som oppgir at de går mindre tur med hunden enn før, mot bare drøyt 1 % på oslosida. Omtrent like mange i begge studieområder oppgir at de går like mye tur som før, men passer bedre på hunden.

3.2.4 Enebakk kommune og informasjon om ulv

Etter at ulven hadde drept sauer i Enebakk, og dessuten var observert på golfbanen og nær bebyggelse, valgte Enebakk kommune å fraråde skoler og barnehager å ta med barn på tur i skogen til ulvesituasjonen var «avklart». Dette var et svært kontroversielt utspill, som fikk stor oppmerksomhet i media, og ikke bare lokalt. Det førte naturlig nok til mye diskusjon, ettersom alle faglige råd går ut på at ulv nesten aldri vil representere en fare for mennesker. Og ulven i Østmarka hadde lenge vært svært sky og tilbakeholden.

Temaet er mest aktuelt for de som faktisk bor i Enebakk, men hendelsen fikk såpass bred mediedekning at mange i Oslo (og definitivt i Rælingen) ganske sikkert hadde fått med seg hva som skjedde. Det ble også lest opp en introduksjon til spørsmålet under telefonintervjuene.

TABELL 15.
ADVARSELEN MOT Å TA MED BARN I SKOGEN VAR PÅ SIN Plass (PROSENT)

	Alna og Østensjø	Enebakk og Rælingen
HELT UENIG	35,4	33,8
GANSKE UENIG	22,4	16,2
VERKEN ENIG ELLER UENIG	13,3	10,6
GANSKE ENIG	10,6	14,4
HELT ENIG	14,2	23,0
VET IKKE	4,0	2,0
N	900	500
$X^2 = 0,00$		

I oslobydelene er litt under 25 % mer eller mindre enige i at advarslene var på sin plass. I Enebakk/Rælingen er dette over 37 %. I Oslo er ca. 58 % mer eller mindre *uenige*, mens dette gjelder 50 % på den andre siden av marka. Det er tydelige forskjeller, på den måten at det er mer støtte til kommunens handlemåte i Enebakk og Rælingen. Det er imidlertid verdt å merke seg at også på østsiden av marka var det 50 % som mente at advarselen ikke burde kommet.

TABELL 16.
KOMMUNENS UTSPILL BIDRAR TIL Å GI FOLK EN UBEGRUNNET FRYKT FOR ULVEN (PROSENT)

	Alna og Østensjø	Enebakk og Rælingen
HELT UENIG	8,3	17,0
GANSKE UENIG	6,4	12,0
VERKEN ENIG ELLER UENIG	14,8	13,8
GANSKE ENIG	25,8	20,4
HELT ENIG	41,1	34,8
VET IKKE	3,6	2,0
N	900	500
$X^2 = 0,00$		

Vi ser et speilbilde av dette mønsteret når vi ber respondentene ta stilling til et utsagn om at kommunens utspill bidrar til å skape ubegrunnet frykt for ulven. I Oslo er nesten 67 % mer eller mindre enige i dette, mot ca. 55 % i Enebakk/Rælingen. Nærmere 15 % er mer eller mindre *uenige* i Alna/Østensjø, mot 19 % i Enebakk/Rælingen. Igjen tydelige forskjeller, men det er likevel slik at et klart flertall også i Enebakk og Rælingen er enige at kommunen her bidro til å skape en frykt det ikke er grunnlag for.

TABELL 17.
KOMMUNEN BURDE FORKLARE FOLK AT ULVEN HØRER TIL I NORSK NATUR
OG I ØSTMARKA (PROSENT)

	Alna og Østensjø	Enebakk og Rælingen
HELT UENIG	9,1	27,2
GANSKE UENIG	4,3	8,0
VERKEN ENIG ELLER UENIG	11,8	14,4
GANSKE ENIG	22,8	16,0
HELT ENIG	49,6	32,6
VET IKKE	2,4	1,8
N	900	500
$\chi^2 = 0,00$		

I Alna og Østensjø mener nærmere 73 % at Enebakk kommune heller burde ha forklart innbyggerne at ulven hører til i Østmarka (helt eller ganske enig). Tilsvarende andel i Enebakk/Rælingen er nærmere 49 %. På oslosida er ca. 13 % mer eller mindre *uenige* i dette, mot drøyt 35 % i Enebakk/Rælingen. Det er større forskjell mellom studieområdene her, og det er ikke overraskende når vi et hvor ulike oppfatningene av selve ulven har blitt i 2015. Men igjen, også på østsida av marka mener halvparten at kommunen heller burde fortelle folk at ulven hører til, enn å advare mot å ta med barn på tur.

4 Hovedfunn og videre planer

I 2013 hadde de langt fleste i Alna og Østensjø en positiv oppfatning av ulven. De negative utgjorde en liten minoritet. I Enebakk og Rælingen var andelen positive og negative omtrent like stor. Dette hadde ikke forandret seg mye på noen side av marka i 2014, noe som ikke er overraskende siden nesten ingen hadde sett ulven.

Etter hendelsene sommeren 2015 ser vi imidlertid betydelige endringer – men bare i Enebakk og Rælingen. Der er det nå flere som misliker at ulven er i Østmarka enn som liker det, og flere som mener at ulven bør fjernes enn som mener at dette ikke bør skje. I tillegg er det en del som ikke tar stilling. Det er likevel fortsatt en fjerdedel i Enebakk/Rælingen som har et positivt syn på ulven i Østmarka, og andelen som er uenige i at ulven bør fjernes er over 40 %. Det er altså en god del som misliker ulvens nærvær, men som likevel kan godta at den er der.

I Oslo ser vi ingen endring. Der er oppslutningen om ulven fortsatt stor. I Oslo er det også et klart flertall som er glade for at ulvene fikk valper i 2015, mens et like klart flertall har motsatt oppfatning i Enebakk og Rælingen.

Det er gjennomgående store forskjeller mellom oslobydelene og Enebakk/Rælingen også når det gjelder synet på sommerens hendelser. Det er en betydelig større andel i øst enn i vest som mener at «Fenris» er et problemindivid og bør skytes, og at ulv nær boliger er uakseptabelt. Oslofolk er mye mer tilbøyelige til å legge ansvaret for ulveangrep på hunder og bufe på eieren, enn folk på østsida av marka er. Men også oslofolk har fått med seg at det nå kan være behov for konfliktdempende tiltak, og det er større støtte til GPS-merking i 2015 enn tidligere år – også i Oslo.

Enebakk kommunes råd til skoler og barnehager om ikke å ta med barn på tur i skogen får svært liten støtte i Oslo. Det er flere på den andre siden som mener det var på sin plass, men også der er det et mindretall som støtter tiltaket. Flere i Oslo enn i Enebakk/Østensjø mener at advarselen skaper ugrunnet frykt, men det er et flertall også på østsida som mener dette. I Oslo er det en vanlig oppfatning at kommunen heller burde gi informasjon om at ulven hører til i marka, men også rundt halvparten i Enebakk og Rælingen er enige i det.

Det synes åpenbart at angrep på sauer og ulveobservasjoner nær bebyggelse har påvirket oppfatningene av ulven i Enebakk og Rælingen. Det er også mulig at kommunens utspill om utrygghet har hatt innvirkning, og det samme kan vi si om de turbulente folkemøtene som fikk omfattende mediedekning. Vi vet imidlertid fra tidligere forskning at holdninger til ulv er tett koblet til andre spørsmål, ikke minst slike som har med maktforhold mellom by og bygd å gjøre. Data fra 2013 viste jo også en betydelig forskjell mellom østsida og vestsida av marka, selv om eksponeringen for ulven på det tidspunktet var lik (og nærmest null). Dette tolket vi som uttrykk for at en «bygdekultur» med røtter i primærnæringer og utnyttelse av naturressurser, fortsatt er levende i Enebakk og Rælingen – på tross av tilflytting og «urbanisering» i senere år (Skogen & Krange 2013). I hvilken grad denne kulturelle konteksten har betydning for de endringene vi har sett i 2015, kan vi ikke si med sikkerhet. Vi vet ikke hva som hadde skjedd om ulven hadde begynt å angripe hunder på Oppsal og Furuset, eller gå løs på hestene på Karihaugen. Men basert på funn fra 2013, da det var forskjeller *uten* ulveangrep og ulveobservasjoner, er det grunn til å tro at det fortsatt ville være forskjeller, selv *med* slike hendelser.

Tre ganger har vi spurt befolkningene som bor rundt Østmarka om hva de mener om ulvene som har slått seg ned der. Den siste av disse undersøkelsene er fra september 2015, og er foretatt kort tid etter at østmarkaulven fikk stor oppmerksomhet da lederhannen hadde tatt sau på inngjerdede beiter i Enebakk, og etter at kommunen hadde anbefalt skoler og barnehager om ikke å bruke marka og etter en runde med støyende folkemøter. Her har vi presentert tall fra den foreløpig siste av undersøkelsene og sett dem i sammenheng med tall fra 2013 og 2014. Vi ser et klart mønster. Meningene om ulven er lite forandret i oslobydelene, men er markert mer negative i Enebakk og Rælingen. Vi føler oss sikre på at endringene skyldes all turbulensens sist

sommer. Men nå, i november 2015, får ulvene i Østmarka bare medieoppmerksomhet når noe spesielt hender, som da ledertispa angrep en jakthund og ble skutt. Om endringene vi har observert er varige holdningsendringer eller ikke kan vi si lite om – foreløpig. På ettervinteren 2016 vil vi enda en gang stille folk i Alna, Østensjø, Enebakk og Rælingen spørsmål om ulven. Da vil vi forhåpentligvis kunne si mer om holdningene har endret seg på en mer permanent måte eller om de beveger seg tilbake mot nivået vi observerte i 2013 og 14.

5 Referanser

- Figari, H & K. Skogen (2011) Social Representations of the Wolf. *Acta Sociologica*, 54(4), 317-332.
- Skogen, K. (2001) Who's Afraid of the Big, Bad Wolf? Young People's Responses to the Conflicts over Large Carnivores in Eastern Norway. *Rural Sociology*, 66(2), 203-226.
- Skogen, K., I. Mauz & O. Krangle (2008) Cry Wolf! Narratives of Wolf Recovery in France and Norway. *Rural Sociology*, 73(1), 105-133.
- Skogen, K., O. Krangle & H. Figari (2013) *Ulvekonflikter. En sosiologisk studie*. Oslo: Akademika Forlag.
- Skogen, K. & O. Krangle. 2013. *Ulven i Østmarka. En velkommen innflytter?* NINA Rapport 979.
- Tangeland, T., K. Skogen & O. Krangle (2010) *Om rovdyr på landet og i byen. Den urban-rurale dimensjonen i de norske rovviltkonfliktene*. NINA Rapport 650, Oslo: Norsk institutt for naturforskning (NINA).

Norsk institutt for naturforskning (NINA) er et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen naturforskning. Vår kompetanse utøves gjennom forskning, utredningsarbeid, overvåking og konsekvensutredninger.

NINAs primære aktivitet er å drive anvendt forskning. Stikkord for forskningen er kvalitet og relevans, samarbeid med andre institusjoner, tverrfaglighet og økosystemtilnærming. Offentlig forvaltning, næringsliv og industri samt Norges forskningsråd og EU er blant NINAs oppdragsgivere og finansieringskilder.

Virksomheten er hovedsakelig rettet mot forskning på natur og samfunn, og NINA leverer et bredt spekter av tjenester gjennom forskningsprosjekter, miljøovervåking, utredninger og rådgiving.

ISSN: 1504-3312
ISBN: 978-82-426-2839-8

Norsk institutt for naturforskning

NINA Hovedkontor

Postadresse: Postboks 5685 Sluppen, 7485 Trondheim

Besøks/leveringsadresse: Hogskoleringen 9, 7034 Trondheim

Telefon: 73 80 14 00, Telefaks: 73 80 14 01

E-post: firmapost@nina.no

Organisasjonsnummer 9500 37 687

<http://www.nina.no>

Samarbeid og kunnskap for framtidens miljøløsninger